

Tomas Pousette:

Teletjänster — priser och investeringar

Är det för dyrt att ringa ett telefonsamtal med dagens taxor? Den verkliga resursåtgången i samhället för att ringa ytterligare ett samtal är väl så nära noll någonting kan komma? Borde man då inte betala ett belopp mycket nära noll för att ringa ett samtal? Om avgiften för ett samtal vore noll skulle kanske å andra sidan alla ringa på en gång så att inte någon människa kom fram någonstans. Det kan kanske heller inte vara det bästa?

Detta är ett standardproblem i ekonomisk teori, och det är relevant inom flera praktiska tillämpningsområden. Även i telesektorn stöter vi på problemet. Det är väl utrett ur samhällsekonomisk synvinkel vad gäller tex elförbrukning och vägutnyttjande. Televerket har inte velat vara sämre än andra verk och myndigheter (kanske kan man hoppas att fler statliga verksamheter grips av sanningssökariver och söker nå klarhet i de korrekta principerna för sin prissättning?) och har från Industriens Utredningsinstitut beställt en kartläggning av princi-

perna för prissättning och investeringsbeslut. Utredningen genomfördes av Tomas Pousette och är publicerad under titeln *Teletjänster — priser och investeringar. En samhällsekonomisk studie.* (Industriens Utredningsinstitut, Stockholm 1978, ca 115 kr, 172 s). Den har fått formen av en lärobok i samhällsekonomi. Den kräver inga, eller obetydliga, förkunskaper i nationalekonomi och är av ungefär samma svårighetsgrad som den nationalekonomiska kurslitteraturen på 20- och 40-poängsnivån vid våra universitet.

Boken behandlar två huvudproblem: Det första är prissättningsproblemet på kort sikt som berördes inledningsvis och det andra är investeringsproblemet, dvs frågan om hur stor kapacitet telesektorn skall ha. I behandlingen av dessa problem aktualiseras en mängd välkända ekonomiska frågeställningar: externa effekter, second-bestlösningar, marknadsimperfectioner, finansieringsproblem etc. I behandlingen av dessa frågeställningar tar författaren upp de speciella

egenskaper som skiljer telesektorn från andra sektorer. Speciellt intresserar han sig för trängselproblematiken eller spärrningen. Är ledningskapaciteten för liten för den telefontrafik man för tillfället har, blir några spärrade. Ett centralt problem i investeringskalkylen är att avgöra hur många samtal som *optimalt* skall sparras i varje given tidpunkt.

Bokens uppläggning och svårighetsgrad gör att den enligt vår mening är lämplig för två målgrupper: Dels, givetvis, de teletekniker och -administratörer den huvudsakligen förefaller vara skrivna för, dels studerande på 20-40-poängsnivå som önskar en konkretisering av vad traditionell välfärdsteori kan vara bra för.

Boken inleds med en översiktlig beskrivning av Televerkets planeringssituation, dvs av de samhällsekonomiska principerna för prissättning och investering. Detta kapitel är möjligen en aning kortfattat; med tanke på den läsekrets boken vänder sig till hade kanske en mer utförlig redogörelse av begreppen kortsiktig och långsiktig marginalkostnad varit på sin plats. Därefter följer ett deskriptivt kapitel med allehanda statistik av vilken man kanske främst bör observera hur antalet telefonsamtal varierar kraftigt över tiden — dvs *peak load pricing* bör vara ett viktigt begrepp vid den välfärdsteoretiska analysen av telesektorn. Efter detta kommer ett antal kapitel som diskuterar prissättningen på samtal och abonnemang när kapaciteten är given, dvs Televerkets kortsiktiga planeringssituation. Externa effekter (såsom trängselkostnader), statliga krav på kostnadstäckning och på en viss avkastning på satsat kapital, marknadsimperfectioner och andra standardproblem inom välfärdsteorin förklaras här tydligt och pedagogiskt, och effekterna på konsumentöverskottet av olika komplikationer illustreras med hjälp av diagram. Därefter kommer ett kapitel om Televerkets långsiktiga planeringssituation, dvs om samhällsekonomiska kriterier för investeringar. Ett problem med alla de principiella resonemangen är att efterfrågesambanden är ofullständigt

kända — i synnerhet vad gäller korspris-elasticiteterna mellan olika samtalstyper och mellan olika samtalstider. Därför avslutar Tomas Pousette boken med ett kapitel där han skisserar ett experiment med varierande taxor som ska ge bättre kunskap om efterfrågesambanden och därigenom ett bättre underlag för prissättningen och investeringsbesluten.

Boken är mestadels klart och redigt skriven. På grund av bristen på data om efterfrågesamband innehåller den dock inte några särskilt spännande numeriskt preciserade slutsatser angående Televerkets fögderi. Tidsdifferentierade tariffer är ju bra om efterfrågan svänger kraftigt över tiden, men hänsyn måste också tas till kostnaderna för att administrera ett sådant system; därför är kanske det nuvarande systemet bäst, trots allt, eller också är det nya system som föreslogs 1975 av 1969 års telefontaxeutredning bäst. Möjligen kan man säga att om vi ska ha ett system som det nuvarande, utan peak load pricing, så är de nuvarande samtalsavgifterna för höga, samtidigt som anslutningsavgiften för ett nytt abonnemang är för låg. Bokens styrka ligger således i framställningen av principresonemangen och inte i de konkreta policyrekommendationerna.

Några oklarheter finns dock i resonemangen. Således anges i kapitel 3 (sid 53) beräknade *optimala* priser för lokal- och rikssamtal, där siffrorna bygger på amerikanska data. Det framgår dock inte klart vad som menas med "optimala". Är det så att efterfrågesambanden (åtminstone för USA) trots allt är fullständigt kända, så att man kan beräkna ett samhällsekonomiskt optimum? Eller handlar det bara om vad som är optimalt, dvs vinstmaximerande, för det enskilda telefonbolaget?

I kapitel 9 (sid 126) diskuteras Televerkets investeringskalkyler och författaren nämner att man, för att kartlagga konsumenternas verkliga betalningsvilja för samtal, kan använda sig av en metod som Peter Bohm (1972) har utarbetat. Nu är det ju så att problemet med ett inkorrekt angivande av betalningsviljan uppstår när det gäller *kollektiva varor*,

medan telefonsamtal och -abonnemang väl måste anses som *privata varor*. Det framgår således inte helt klart varför Bohms metod skulle vara relevant i sammanhanget.

Detta är dock detaljer. Vad gäller boken i stort kan man säga att författaren möjligen visar alltför stor förståelse för de restriktioner som statsmakterna lagt på Televerket, dvs avkastningskrav, hänsyn till samhällets inkomstfördelningsmål och dylikt. Sådana restriktioner är säkert väl motiverade av olika skäl, men för en ekonom bör det vara relevant att jämföra ett helt fritt och oreglerat Televerk med det Televerk vi har idag – detta för att få en uppfattning om den eventuella samhällsliga kostnaden för dessa restriktioner.

Slutligen kan man namna ett annat problemkomplex som författaren endast berör helt kortfattat, nämligen produktionssidan. De valfardsteoretiska reso-

nemangen handlar så gott som uteslutande om efterfrågesidan, medan utbudssidan i regel får representeras av en teknologi med konstant skalavkastning utan närmare kommentar. Några av de mer intressanta problemen för telesektorn förefaller finnas just på produktionssidan. I samband med behandlingen av investeringar hade en diskussion av teknisk utveckling varit intressant. Vilka nya teknologier håller på att utvecklas? När är det optimalt att introducera dem och vilka konsekvenser får detta? Detta är förvisso problem som faller utanför de ramar författaren valt men som icke desto mindre hade varit varda åtminstone några ord. Även telesektorn befinner sig i en dynamisk utveckling – vilket författarens mestadels statiska analys ger endast en liten inblick i.

Ekon dr *Mats Persson*
och civ ekon *Pehr Wissén*
Handelshögskolan i Stockholm